

3306

.אד.

פרוטוקול מס. 24/ד'

מישיבת ועדת הכספים
התקיימה ביום ד', כ"א בכסלו, תשי"ט - 3.12.58 בשעה 9.45

נ ו כ ח י ם

- חברי הוועדה: היו"ר י. גורי
 י. אפרתי
 א. בהיר
 א. הרצפלד
 א. כהן
 ק. כהנא
 נ. לוין
 ז. סוזאייב
 י. ספיר
 י. קרגמן
 ח. רובין

מוזמנים: שר האוצר ל. אשכול

שר הפיתוח מ. בנטוב
 מר מ. בדר - המנהל הכללי של משרד הפיתוח.

חברת-הכנסת וילנסקה

ד"ר קיטרון - מטעם משרד המשפטים

ש. בזק - מזכיר הוועדה

סדר-היום: הצעה לסדר-היום של חברי הכנסת בדר, סוזאייב, חזני וילנסקה בדבר מכירת מפעלים ממשלתיים, שהועברה על-ידי מליאת הכנסת לוועדת הכספים.

היו"ר י. גורי: אני פותח את הישיבה.

קבלתי הודעה שבישיבת הכנסת הוחלט להעביר לוועדת הכספים את הצעה לסדר-היום של חברי הכנסת בדר, סוזאייב, חזני וילנסקה בדבר מכירת מפעלים ממשלתיים כמו מפעל הדשנים וחסרים חימיים. שלושה מבין המציעים הם חברי ועדת הכספים, וחברת הכנסת וילנסקה הוזמנה להופיע. חבר-הכנסת בדר שאיננו נוכח בישיבה, ביקשני לקרוא את דבריו מהסטנוגרמה.

(היו"ר קורא את דברי חבר-הכנסת בדר מהסטנוגרמה).

בכך חושבני שיצאנו ידי חובת פתיחה. הופנו, כאן שאלות גם לשר האוצר וגם לשר הפיתוח. נשמח לשמוע מה בפיהם.

שר האוצר ל. אשכול: על רקע של בטחון הארץ ופיתוחה דרושים לנו אמצעים עצומים, כי איננו מסתפקים בשום מספר של יהודים בארץ. מובן לי, ואני חושב שאינני יחיד, הדבר מקובל על כל חברי הממשלה לחוד ועל כוז יחד, שהון פרטי יהודי חייב ויכול למלא תפקיד רציני בבנינה של הארץ. אני אומר זאת דוקא היום, עם ראשית התגברות גלי העליה מארצות מסוימות. העליה ההולכת

ובאה מחזקה את האמונה שהן עשר השנים הבאות נוכל להגיע לעוד מיליון, ואף יותר. מסתבר שבתוספת של 40 אלף נפש בממוצע, עם הריבוי הטבעי, נוכל להגיע תוך עשר השנים לעוד מיליון. נחוצים איפוא סכומים עצומים, גם במושגים שלנו. כולנו יודעים כמה צריך להשקיע לגולגולת, כמה למשפחה. המשימות הקשות של הפיהוח יהיו דוקא בעשור השני. הודות ל"עשרה" של מדינת ישראל, הדברים לא יהיו קלים לא בקרקע, לא במים, לא במטעים ולא בהתיישבות. כל הסימנים מעידים שהמצב בעשור השני יהיה יותר קשה. רק טבעי הוא, שבמשך עשר השנים הראשונות לקחנו מהטבע את אותם דברים היותר קלים ונוחים ללקיחה.

המקורות הכספיים העומדים לרשותנו ידועים, מהם נתונים למפרע להפסק, ואחדים יכולים להצטמק ולהצטמצם, אם כי יכול להפתח לנו פתח חדש. מהרגע הראשון אמרנו שיש צורך בהשקעות של הון פרטי - והון פרטי רוצה ודורש תנאים אחרים מאשר כסף שניתן בהתנדבות, בין שהוא מילווה או תרומה. טענו במשך כל הזמן שהון פרטי לא בא, או שהוא לא בא במידה מספקת. כן אמרנו, שלכל מקום ובכל זמן שהון פרטי לא יעלה ולא יבוא, ולמדינה יהיו אמצעים - נעשה את הפעולה. כאשר לא יהיו אמצעים - לא נעשה. זה צריך לאחד את כולנו, גם את אלה שרואים חזות רצינית לבנין הארץ במשך הציבורי, וגם אותם האנשים שהאידיאל שלהם הוא, שהארץ כולה תיבנה על יסוד יוזמה פרטית. אבל כל זמן שהיוזמה הפרטית וההון הפרטי אינם - בנין הארץ קודם.

אין כל ספק שגם בעשור שעבר לא תמיד הספיקו לנו האמצעים לפיתוחה של הארץ, והא ראייה - שאנו עומדים היום בגרעון של 200 מיליון בשטח השיכון, ואני מדבר על מה שלא השקענו. לו רצינו שהיום כל העולים היושבים במעברות, בצריפים וכדומה, ששהיה להם דירה אנושית - היינו צריכים להשקיע עוד 200 מיליון. לא השקענו סכום זה. אם היום צריך להשקיע בהתיישבות חקלאית 400 - 350 מיליון, הרי היה טוב לו לפחות 250 מיליון היו מושקעים. אם אנו רק בשלב של החחלה במפעל הירדן - והיו גם עיכובים מדיניים ופוליטיים - הרי זה גם בגלל המחסור באמצעים; חוסריהאמצעים היה כאן גורם לא מבוטל. עם כל הטאמצי והלבטים שלנו לפתח את התעשייה בהיקף יותר גדול מאשר היא התפתחה עד קום המדינה ולאחריה - הרי לו היינו משקיעים עוד 200 מיליון ל"י מצבנו היה יותר איתן. תקציב המדינה לתעשייה היה כ-300 מיליון. יתכן ויבואו כלכלנים חכמים ויוכיחו ש-25% מההשקעה לא היתה טובה; אינני מתפעל מזה, כי תמיד יש לשלם שכר לימוד. אבל לו השקענו סכום יותר גדול - מצבנו היה יותר טוב. לא עשינו זאת. ויש בארץ עשרות ומאות ענפים שלא פיתחנו אותם כפי שצריך היה לפתח בגלל מחסור באמצעים. אנו עושים עבודות שונות, ואפילו הכשרת קרקע, מפני שאין אפשרות לעשות משהו יותר יצרני, יותר מכניס, לא בתעשייה, לא בחקלאות ולא בתחבורה. לא הספיקו לנו האמצעים שעמדו לרשותנו, למרות השילומים ולמרות המיליונים. אבל למקורות אלה יש גבול, ולא רק זאת - יש להם נורמה.

אני סבור שמאז קום המדינה ועד היום הושקעו 150 מיליון דולר של הון פרטי. אנו מבצעים בעצמנו מפעלים כל עוד יש לנו כסף. יהיו דברים שעשינו שנהיה מוכנים למכור אותם ולהפכם לכסף, ובכסף זה להשתמש לדברים שהון פרטי איננו מוכן ללכס אליהם! לפי שעה. למשל, נטענו פרדסים, וחברת "מהדרין" היתה ראשונה שעשתה זאת, ואחריה באו חברות "יכין" ו"רסק"ו. הם ביקשו לטעת פרדסים על-סנת למכרם. היהודים לא באו לטעת פרדסים מפני חששות שונים. הם טענו כלפינו, שאם יבואו יהודים שזהו מוכנים לקנות את הפרדסים הנטועים - הם ימכרו אותם ויחזי לנו את הכסף; אם לאו - יהיו לנו פרדסים בארץ. באמצעות החברות ניטעו 40 - 30 א דונם. נטענו מאז קום המדינה יותר מאשר קבלנו לאחר השיקום. נטענו כ-280-300 דונם. לו היו לנו עוד 150 אלף דונם - ואינני נכנס לכל הספקות - הייתי מקבל על עצמי שליחות למכירה בחו"ל. אבל אהיה תמיד מוכן למכור. הוא הדין לגבי התעשי אנו לוחצים בכיוון זה. גם את השיכון שקבלנו מהרכוש הנטוש רוצים למכור - ויש מכירה. הוא הדין בנוגע לרכוש קרקעי, במידה והוחלט בכנסת למכרו באזורים מסוימים

נאמר כמה פעמים, שאם נהיה נאלצים להשקיע כספים במפעלי תעשייה - צריך להיות מוכנים לכך, אלא אם כן יובטח לנו למפרע שיספקו לנו את כל מחסורנו. הארץ פתוחה לקליטה - ואסור לשים את הראש תחת הכנף. אם כי החשמל הוא זרוע רצינית בפיתוחה של הארץ, ביקשנו את לורד סמואל לגייס כספים לרכישתה. רק כאשר העניין לא יצא מהכוח אל הפועל - נכנסנו אנו לעניין. אני יודע שהחשמל יחייב עוד השקעות עצומות. לכתחילה בוודאי שהייתי מקבל השקעה פרטית במפעל, והא ראייה שהתחננו בפני לורד סמואל שיעשה זאת בעצמו; אבל בדיעבד אני רואה לפני את חברת החשמל כמפעל ציבורי, ודומני שעלינו על הדרך בשטח זה. הנהלת המפעל עכשיו איננה יותר גרועה מאשר בתקופה כאשר נוהלה על-ידי אנשי הון פרטי, ואני יכול להגיד שהיא אפילו אולי יותר טובה.

אני עובר עתה לענין שעומד על סדר-היום. מסתבר
 "מבצנו היום ב"בונדס" יותר טוב מאשר ב-י-ג' י-א, אבל מטבע הדברים שהלוואה
 צריך להחזיר, כי רק על-ידי החזרת הלוואה יש סיכויים להמסכה - והמדינה שלנו
 תהיה תמיד זקוקה לכסף לזמן ארוך. תעבורנה ודאי עוד שנים עד שנוכל לפנות לבנקים
 הגדולים ולקבץ מהם הלוואה. אין שום מדינה בעולם היכולה לבוא לאמריקה ולקבל
 הלוואה של 50 מיליון דולר, ואילו אנו עושים זאת כל שנה וכדאי לשמור על התשלומים.
 בתקציב שיוגש לכם תראו, שאנו מתקרבים לסכום של 100 מיליון עבור השלומי חובות,
 נים וחוף. והחזרת ה"בונדס" בהיקף גדול עוד טרם החלה; היא תתחיל בשנת 1963.
 גם יש נטייה לשים את הראש תחת הכנף, צריך להתגבר על כך ולהוציא את הראש ולהביט
 ברצינות לעתיד, שלוש-חמש שנים קדימה.

הרעיון שהיה מונח ביסוד ה"בונדס" היה, שזה יהיה
 מעין גשר שממנו יעברו להשקעות. הובלנו את היהודים מתרומות למילווה לזמן ארוך
 ברביית של 4%. אמריקה אמנם איננה משלמת יותר לאדם המפקיד את כספו בבנקים, אבל אדם
 שרוצה לעשות כסף מכסף - מקבל אחוז יותר גבוה. הכוונה שזה יהיה מעבר, וחלק ייהפך
 להשקעות. בכל הפרוספקטים מנינו את כל המעלות הטובות שיש לאיגרות. אמרנו שיהודי
 הנוסע לישראל - יוכל לקבל כסף תמורת האיגרות, ואם הוא ירצה להשקיע בישראל - דין
 האיגרות יהיה כדין דולרים, למרות שלא הגיע זמן פרעונן. יצרנו אטרקציות כדי
 להוכיח לרוכשי האיגרות, שהן אינן בבחינת אבן שאין לה הופכין במשך חמש-עשרה
 שנה. מסתבר שחלק אמנם הושקע בארץ. הרוב המכריע של רוכשי האיגרות הם אנשים
 קטנים. אם תבדקו את הסכום של 400 מיליון תווכחו לדעתן שהחלק העצום והמכריע
 איננו של מיליונרים. יש אולי יחידים סגולה שרכשו מיליון, אולי אחד או שניים. יש
 בודדים שרכשו איגרות בסכום של 1/2 - 1/4 מיליון, וזה היה בשנה הראשונה של ההתרגשות.
 בדרך כלל הרוב המכריע הוא "עמך". היתה כאן דאגה להכנסות ורצון למשוך אנשים
 להשקעות. אמרנו ליהודים, שכל מה שנוצר בישראל בכספים אלה - שלכם הוא.

בשנת 1946 הוקמה החברה לזבלים חימיים על-ידי חברת
 פי-אי-סי, חברת ים המלח ופיק"א. בשנת 1948/9 הוקמו המתקנים. "המשביר" ואחרים הצטר
 לחברה לא מראשיתה. בשנת 1951/52 החלו לבוא לממשלה בנקשות עזרה. המשקיעים אולי
 לא ידעו בתחילה את היקף הענין. כאשר התברר להם שהם אינם יכולים להרים את המפעל -
 באו לבקש הלוואות. היו ויכוחים מרים. טענתי לעומתם - זוהי יוזמה פרטית, תגייסו
 אתם כספים. כאשר כל זה לא עזר - השקענו כספים. העמידה על המקח גרמה לכך, שתקופת
 בנין המפעל לקחה יותר זמן. יתכן שלו תקופת הבנין היתה יותר קצרה - המפעל היה
 עולה יותר בזול. כאשר גדלו ממדי ההשקעה וחלקם של בעלי ההון היה קטן, שאל האוצר
 את עצמו: מה יהיה גורל השקעותיו במפעל - ואז לא ידענו עדיין את מלאכת ההצמדה.
 אמרנו: אנו רוצים להיות בעלי העסק, אנו רוצים זכות למניות של בעלות. דבר
 דומה עשינו לגבי מפעל פחות מענין וחשוב - מלון "אכדיה". את המלון בנתה קבוצת
 יהודים טובים מארגנטינה שהשקיעה הרבה יותר מאשר חשבה בתחילה, ואחר כך החלה לבוא
 אלינו. באותו זמן, הודות לאופוזיציה הימנית, החלן להתהלך בעולם שמועות שאי-
 אפשר להשקיע בישראל. חשבנו שיש לנו דברים יותר ראשוניים ויסודיים לעשות, אבל
 החלטנו להושיט עזרה תוך הבטחת ההשקעה שלנו באמצעות מניות. התחייבתי בפני קבוצה
 זו, שבכל עת שהם ירצו לפדות את המניות במחיר שיהיה קיים באותם ימים - אמכרם להם.

הוא הדין במפעל החמרים והדשנים החימיים. רצינו להבטיח
 את עצמנו, אה ההשקעות שלנו. עם קפלן הסנוח דובר על אופציה למכירה, וכאשר בשנת
 1954 הועבר הענין אלי - נחבו אופציה לשנתיים לחברת פי-אי-סי ואמרנו: מאו וקנו.
 כאשר נסתיימה תקופת האופציה, הם ביקשו הארכה. ראיתי גם זאת כפצצה חשובה ביותר
 כדי לפוצץ את האגדה שהחלה שאי-אפשר להשקיע בישראל. חיפשתי דרכים כדי להזים
 טענות אלו המשוועות לשמים, שאדם איננו יכול להשקיע בישראל אם הוא איננו בנותן
 להמתדרות, ל"סולל בונה" או אפילו לממשלה 50%. מסתבר שגם דעה זו שרשנו. ברצינות
 הייתי מוכן ואהיה מוכן למכהר כל דבר שהקימונו בכספים של מיליונים. המכירה הזו
 לא בוצעה גם לאחר שנתיים-שלוש.

בינתיים חובותינו הולכים וגדלים, ואנו מתקרבים לימים
 בהם נצטרך לשלם את החובות. יש צורך בכסף רב. מחשבה זו זכאית וחייבי לתפוס יותר
 מקום במחשבת התכנון הפיננסי של בנין הארץ. לא הכל מה שאני רוצה למכור - אפשר
 למכור; עוד לא הגענו לכך. לא הכל רוצים לקנות. בפגישותי עם אנשים ניהלתי משא
 ומתן וטענתי: קנו ושלמו. במשך כל השנים היחה מחשבה להקים חברה או זרוע, שתפקידה
 יהיה לבוא ליהודים ולומר להם: הנה יש פרדסים, בקנה אותם וזה יהיה רכושם. אולם
 הדבר לא הסתדר.

ומה היא המחשבה? אגב, הדבר לא קשור דווקא ב"בונדס", אבל
 "בונדס" יכול להיות שיהודי זה יגייס דולרים טריים להשקעות, ויכול להיות
 70% - 80% מההשקעה יהיו "בונדס". ישבנו על מדוכה זו ובדקנו רשימת מפעלים
 הנפטר להציע. היועצים הכלכליים שלו באמריקה הגיעו לכלל מסקנה, שאם אנו רוצים
 בניינים ישקיעו אמצעים בישראל - צריך לתת לפחות 8% - 6%. נסינו לחפש מפעלים.
 עברנו להציע פרדסים. במידה והחברות חייבות לנו כסף - הדבר נעשה בלאו הכי. דברנו
 ל"הצנור הלבן", זהו צינור הבנזין, על ניירות-ערך באמצעות החברות של הבנק הלאומי
 מבטיחות הכנסה פחות או יותר של 8% / 7%. אבל גולת הכותרת היתה - מפעל חדשנים
 וחמרים החימיים. רצינו קודם כל לשחרר עצמנו מהשקעות, כי על-ידי זה אנו פותחים
 תח להשקעות נוספות במפעל, חשבנו שהדבר הוא טוב וחשוב.

המשא והמתן מתנהל היום על כך, שכל מה שהושקע במפעל עד היום,
 לא כל הפסד - יעבור אליהם, אם הם ישלמו את התמורה בכסף. היינו רק לאחר שהם יתנו
 בו כ- 2 מיליון דולר ראשוניים. אנו יכולנו להעריך זאת ב- 8% - 7%, אבל גם אם האחוז
 גיע ל- 8% למשקיע זה יעלה פחות מפני שהוצאות הארגון והנהלה החברה יכולים להגיע
 - 2% - 1%. לכן עומדים על 8% אם עוברים מהלוואה להשקעה בישראל. חשבנו שזה לא מופרז
 סכמנו להגן על ערך ההשקעה כנגד שינויים בשער ההליפין בעתיד. זהו הרעיון, שהמשקיע
 יננו מפסיד את כספו בדולרים. יש להם הזכות לפעול בנוגע ל"בונדס" והבטחנו להשפיע
 ל אנשי ה"בונדס" שיעזרו להם. אמרנו שלפי שעה זהו הסדר בינינו לשנה. כעבור שנה
 ראה מה מגשימים, כמה "בונדס" וכמה כסף מזומן.

אשר למפעל החדשנים והחמרים החימיים - רצוני למסור לכם את
 וצאות המשא והמתן האחרון. מהי הדבר מתחיל לפעול? השקעה של 2 מיליון במשך 15 חודש,
 זה מיליון תוך שלושה חדשים. תוך שנתיים נוספות לאחר 15 החודש הם קונים את כל
 מניות אשר בידי הממשלה, הממחכמות בקרוב ל- 22 מיליון ל"י: 5 מיליון דולר מייד
 - 7 מיליון דולר במשך חמש שנים. זה אומר שבמשך 8 שנים הם צריכים לשלם את 21 - 22
 מיליון הל"י שהם היום במניות שלנו, וזה בדרך כלל לפי התקופה שבה אנו צריכים לשלם
 ת ההתחייבויות שלנו. לנו יכנסו כספים במידה שאנו צריכים לשלם. הבעלות תעבור רק
 אחר שהם ישלמו את מרבית המניות. ה- 8% - 7% צריכים להיות מובטחים בהכנסה. אין
 רבות של הממשלה. באמר שמחיר המוצרים לא יכול להיות יותר גבוה מאשר אפשר להשיגו
 כל העולם בהנאים נורמליים. אנו רוצים שיהיה זה מפעל העומד בהתחרות.

יו"ר י. גורי:

אקדים את חברת-הכנסת וילנסקה ואומר, ולולא אחרת לישיבה
 הייתי נותן לה רשות דיבור בתחילת הישיבה - שבדרך כלל חברי
 עדת הכספים יודעים מהי הפרוצדורה הנהוגה בוועדת הכספים לגבי פירוט הדברים הנאמרים
 אן. בדרך כלל אין מפרסמים את תוכן הדיונים בוועדה בלי נטילת רשות. יש כמה דברים
 נאמרו על-ידי שר האוצר שהם ענין לדיון פנימי בוועדת הכנסת. מצאתי לנכון לומר
 ברים הידועים לחברי וועדת הכספים גם לבעלי ההצעות שאינם חברי הוועדה.

וילנסקה:

שר האוצר הסביר את השאלה של מכירת מפעל החדשנים כאילו
 היא היתה אחד הדברים הטבעיים, הפשוטים והמועילים. אני סבורה
 שאלה זו מעוררת כמה וכמה בעיות עקרוניות. הבעיה האחת - האם מכירת מפעלים שהם
 בעלות המדינה, בלי הסכמת הכנסת, מתיישבת עם העקרון של ריבונות הכנסת? אין זה
 בר רגיל להוציא מבעלות המדינה מפעל ולהעבירו לבעלות של משקיעים זרים. יש דעה
 וזה דבר מועיל, אבל יש דעה שזה מזיק. אבל בכל אופן, ההכרעה בענין שינוי כזה
 בעלות על המפעל צריכה להיות בידי הכנסת.

בגלל העובדה שהיו חילוקי-דעות בנדון בממשלה נודע הדבר לציבור
 גם לחברי-הכנסת. אינני סבורה שזהו מצב תקין כאשר חברי-הכנסת יודעים עובדות
 אלה מהעיתונות.

בניח שיש כאלה הסבורים, שזה דבר מועיל למכור מפעלים
 משקיעים זרים, הרי מהעוררת אפילו בתחום השקפה זו השאלה: האם זה מועיל למכור
 פעלים חיוניים? הדבר הוא בלתי-מוגבל. אפשר למכור את כל המפעלים ששר האוצר חושב
 נכון, ומדוע רק דשנים?

אני מערערת על העובדה שהממשלה לא הביאה את הענין לכנסת, ונראה שהצעה לסדר-היום שהועלתה על-ידי מספר חברי-כנסת.

בוועדת הכספים יהיה דיון לגוף הענין. כל הדברים האחרים אינם נושא לדיון.

י. י. גורני:

זהו מצב לא תקין. זה לא רק שאלה של מפעל הדשנים והחמרים החימיים אלא של שורה שלמה של מפעלים.

י. י. גורני:

לפי המצב האובייקטיבי - מכירה של מפעלים כאלה, מפעלי יסוד, אין לה שום תוצאה חיובית. התוצאה ממכירה כזו היא שלילית לגמרי. אני סבורה שלא על-ידי מכירת מפעלים אפשר להוסיף כספים לאוצר המדינה. אני סבורה שאפשר למצוא מקורות אחרים לתוספת כספים לקופת המדינה. מפעל זה יש לו אופי מיוחד לגבי המשק הישראלי - הוא מספק חומר יסודי חשוב לחקלאות, והוא גם מהווה בסיס לפיתוח ענף שלם זה יושבים חברי-כנסת, וגם שר האוצר, המדברים בזכות החקלאות, ההתיישבות העובדת והצורך לעזור לה. אינני יכולה להניח ששר האוצר איננו יודע, שבעלות זרים על המפעל תשפיע על ענין המחירים של הזבלים. התוצאה ברורה: לא ישאר המצב הנוכחי, אלא תהיה העלאה גדולה במחירי הזבלים אשר תפגע בציבור החקלאים ותיקר את התוצרת החקלאית. שר האוצר כלל לא נגע בשאלת המחירים ובנזק שהדבר יגרום לחקלאות.

נוסף לכך, מפעל זה החל דווקא בזמן האחרון לשאת רווחים. וכמו כן התנאים והמחיר הם גרועים ביותר, אבל אני מתייחסת באופן שלילי לעסקה זו לא רק בגלל התנאים, אלא בגלל עצם המכירה של מפעל חיוני, על התוצאות הכלכליות השליליות הכרוכות במכירה כזו. יתר על כן, שר האוצר איננו מקבל עכשיו סכום של 22 מיליון. שר האוצר אומר, שיש לו חובות גדולים והוא רוצה לפרוע אותם באמצעות המכירה. אבל הוא מקבל עכשיו רק מעט מזעיר; הוא אולי יקבל זאת בעוד שמונה שנים. שר האוצר יודע בעצמו, שזהו אחוז קטן ביותר מכלל העומס הרב של החובות. האם זוהי הדרך לשלם חובות באמצעות מכירת מפעלים? ומדוע רק מפעל זה? מדוע לא למכור את הרכבת? והלא אין לדבר סוף.

אני מציעה על כן ששר האוצר לא ימכור את המפעל. אני מציעה למחוק מפעל זה מהרשימה של המפעלים העומדים בתור למכירה. אפשר לדון על הבעיה כיצד לגייס כספים לאוצר המדינה. זוהי שאלה נפרדת, ויש לה תשובה שלא בדרך מכירת מפעלי יסוד לגורמים זרים.

שר האוצר ל. אשכול: הטענה הראשונה של חברת הכנסת וילנסקה מוקדמת, מפני שעוד לא מכרנו את המפעל. זוהי הצעה שעליה מתנהל משא ומתן. לפני כשנה, כאשר דובר על נושא זה בישיבת הממשלה, נשאלתי: האם יש משהו קונקרטי? דומני שהענין בשל להחלטה, לחיוב או לשלילה.

חברת-הכנסת וילנסקה דיברה על השפעת המכירה על המחירים. בסעיף 2(א) של החוזה, שעדיין איננו מנוסח סופית, הבענו בכרונות למכור את המפעל והסכמו, שפיקוח המחירים הממשלתי על מחירי הדשנים - כל עוד קיים פיקוח - לא יקטין את ההכנסות של המשקיעים למטה מ-7%, בהנאי שהמחיר שהאכר הישראלי יצטרך לשלם יהיה מחיר התחרות בינלאומי, אבל לא מחיר "דמפינג". כאשר נגיע לניסוח סופי - נשחז את הדברים. אם יועלו פה רעיונות כיצד לנסח את הגרעין שעליו הוסכם - נשמע אותם אם הממשלה תחליט שהזבל החימי צריך להמכר לאיכר הישראלי ב-50% יותר בזול - אפשר לתת סובסידיות. מבית-החרושת אפשר לתבוע שישא את עצמו ויתן רווח. לא תהיה לכך כל השפעה על המחיר, לפי הדברים המנוסחים. ידוע שיש פיקוח, אבל על-ידי פיקוח אי-אפשר להרוס את המפעל.

אשר לטענה שהסכום הוא מבוטל - אין זו טענה כבדת-משקל. גם את הכספים שאנו חייבים עלינו לשלם תוך 15 שנה, ומחר נהיה חייבים יותר. אני חייב לראות את הפרוצס של פיתוח המשק, אשר בכל שנה צריך לשלם חלק מהחוב, כי רק אם הוא ישלם כל שנה - הוא יוכל להמשיך. הכספים גם לא נחוצים מייד, אלא כל שנה. קנינו בגרמניה בכספי השילומים אנזיות בסכום נכבד של 100 מיליון. אין זה קוד שלולא החשש והדאגה להוציא את הרכוש מה שיותר מהר - לא היינו משקיעים סכום כה נכבד ברכישת אנזיות אלא מסתפקים ב-50 - 20 מיליון, והיינו משקיעים את הנותר בדברים יותר דחופים. אמרנו, שאם לא יהיה מנוס - במכור. יכול להיות שהעסק יהיה כל-כך טוב שלא כדאי יהיה למכור, אבל יכול להיות ההיפך מזה.

התאחדות - ל. אשכול

לא אחנוגד שבועות הכספים תעלי, חברה-הכנסת וילנסקה, הצעה על מילוי בינלאומי. אם תבואי בהצעה קונקרטית כזו - תוכלי להשמיע טענות. מכאן זה הלוגיקה כזו איננה. ולכן דרוש כסף כדי לבצע שיכון, כדי להשלים את מפעל המיכון וכדומה. כל עוד לא יהיו לנו אמצעים לביצוע מפעלים אלה - אציע מכירות. קבלת הדולרים תהיה הון 8 - 7 שנים, וגם מפעל הירדן יימשך פרק זמן כזה.

היו"ר י. גורי: המסך הדיון על נושא זה יתקיים בשבוע שלאחר הבא.

ח. רובינ: האם היה דיון על שעור דמי הרשיון לשנת 1959?

היו"ר י. גורי: נכניס זאת לסדר-היום.

אישור העברות מסעיה לסעיה

ש. בוק: ועדת המשנה בראשותו של חבר-הכנסת קרגמן אישרה ביום ב' מספר העברות מסעיה לסעיה בתקציבי המשרדים - האוצר, החינוך, הבריאות, הסעד, החקלאות, התחבורה, מסחר ותעשייה ונמל אילת.

- העברות מסעיה לסעיה בתקציב משרד האוצר (מס. 182, ה/57)
- בתקציב משרד החינוך (מס. 91, ה/90, 40/ה)
- בתקציב משרד הבריאות (מס. 77, ה/99)
- בתקציב משרד הסעד (ה/56)
- בתקציב משרד החקלאות (ה/93, ה/95, ה/96)
- בתקציב משרד התחבורה (ה/101)
- בתקציב משרד המסחר והתעשייה (ה/98)
- בתקציב נמל אילת (ה/102)

א. ש. ר. -

היו"ר י. גורי: קבלנו פניה ממרכז הקבלנים לקבל משלחת שלהם. בינתיים נודע לי שהם יופיעו בוועדת הכלכלה באותו ענין. אני רוצה לשאול כיצד לנהוג בנדון.

י. ספיר: יש שני אספקטים - האחד הקשור בוועדת הכלכלה, והשני - נוגע לאשראי וקשור בתקציב הפיתוח.

היו"ר י. גורי: אני מבין איפוא שהענין עומד בעיניו.

(הישיבה ננעלה בשעה 11.00)

פרוטוקול מס' 3/24

מישיבת ועדת הכספים, ביום ב', כו' בכסלו תשי"ט - 8.12.58

עכח:

- היו"ר י. גורי
- י. בדר
- א. בהיר
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- ז. סוזאייב
- ז. צור
- ס. קלמר
- י. קרגמן
- ח. רובין
- י. ש. רוזנברג

מוזמנים:

- משלחת מסקי הגליל העליון: -
- ח"כ י. אטא
- דוד רוזנבלום - שמיר
- בנציון פינקלשטיין - שמיר
- יורם פישר - להבות-הבשן
- מאיר דגולסקי - חולתא
- צבי לטוביצקי - חולתא
- יעקב שילה - להבות-הבשן
- רבקה וינשטיין - ועדת הבטחון של ההתיישבות
- מר נחליאלי
- מר אגמון
- ד"ר לוטן
- ד"ר קטרוון
- ש. בזק

סדר היום:

קבלת משלחת מסקי הגליל העליון

- - -

היו"ר י. גורי:

נשמע משלחת מסקי הצפון שנזקקו עקב התקריות האחרונות. בשבועות האחרונים עסקנו באופן די אינטנסיבי בטיפול פתרון לכמה שאלות הקשורות בפיצויים במקרה של בזקים וגם בהקלת עומס השמירה, אבל הסורים כנראה אינם סמתינים עד שנסיים את עבודתנו. לא אכנס כרגע בפרטים, מה הצעדים שועדת הכספים עומדת לנקוט כדי לפתור בעיות אלו. יש הצעות שאני מקווה שנקבל אותן ונוכל במשך כמה שבועות להסדיר ענין זה, בכל אופן להתקרב להסדר מניח את הדעת. בינתיים קרה מה שקרה והענין מחייב גם נקיטת צעדים דחופים עוד לפני שמסיימים את כל הדיונים הללו, וגם לזרז את הדיונים על מנת להגיע להסדר של קבע.

בין היחד יש גם טענות כבדות כלפי שלטונות הארנונה, בשני כוונים: א) על פירושים של החוק, שבאים להכביד; ב) על קצב הטיפול שאיננו מניח את הדעת.

רבקה וינשטיין:

נפגשנו עם הועדה לפני כחצי שנה ומאז חלו שיפורים. מאז נכנס לתקפו התיקון לחוק הארנונה לא נתקלנו בקשיים, גם בהפגזה השניה (זו שלפני האחרונה). הארנונה הולכת עכשיו בסדר בערך של 90% מהערך הריאלי. היה גם הסכם ג'נטלמני אתה שלאחר שתימצא הרשימה של 200 מסקי הספר הענין יוסדר. מתוך שהנזק היה רב ביותר, ביום ששי כבר הייתה חוליה של הארנונה, אבל היא צריכה לבלות יותר מיום אחד, כדי לעבור ממקום למקום. ביום א' הם ימשיכו בעבודתם. יכול להיות שבאיזה שהוא ישוב הייתה איזו הרגשה של סחבת, אבל על כל פנים אלו היו טענות מוגזמות. זה איננו, ולמעשה הישובים עובדים בתיקונים והמסקים הגישו מיד את כל החומר. ההערכה לוקחת זמן מה. כשבקשתי מהארנונה מפרעה, ענו לי שלפי החוק אין אפשרות לכך כל עוד לא הוגש החומר, והסידור נעשה באמצעות האוצר והמפרעה חולקה למסקים.

הבטחנו בארנונה את ענין הערך הריאלי, אבל הוסבר לנו שזה אינו יכול לעבור את 90%, ונשארו חלויים 10%. גם בתקריח השניה, לפני חודש, אותם 10% נשארו חלויים ונצטרך לחפש להם פתרון. נוסף לכך יש דברים שאינם נכללים במסגרת הארנונה - חפצים אישיים. הפעם היתה ההפגזה מרוכזת בעיקר לשטח המגורים ונפגעו חפצים אישיים, ציוד של כתות ועוד, וכל זה אינו מבוטח בארנונה. יש ישובים שהופגזו כבר מספר פעמים ולא ייתכן שישאו על עצמם בכל פעם אותם 10%.

שאלת המקלטים: בזמנו כשהוקמה לפני שנתיים ועדה שטיפלה בישובי ספר, היה חישוב של מקלטים עד גיל 12. בתקריח הרגילות המקלטים אינם נגד הפגזה אלא יותר נגד הפגזה, וטענו שמספר המקלטים אינם מספיק. גם לאחר התקריח הראשונה בקשנו תוספת מקלטים, ועכשיו זה התברר לנו עוד יותר. ההנחיות שהביאו בחשבון, שהאוכלוסיה המבוגרת תימצא מפירות במקרה מלחמה, אינן נכונות במקרה של תקריח. לו הישובים היו צריכים להימצא מתחת לקרקע עוד שעה-שעתיים, לא היו יכולים להחזיק מעמד. על כן אנו מבקשים לעשות סקר מידי לגבי המבנים התת-קרקעיים הדרושים במסקי הספר. הצבא הציב מקלט לישוב וחיל-הנדסה יצא לסמן את המקומות. זו טוב מעין זריקה, אבל אין זה עונה על הבעיה. אנו מבקשים שתיקבע ועדה שלנו יחד עם הצבא, לעשות סקר מידי מה מספר המקלטים ההכרחי באיזור זה לאוכלוסיה.

צ. לטובי צקי:

למעשה אנו כבר נפגשים בפעם השניה. גם בפעם הראשונה נפגשנו עם חלק מחברי ועדת הכספים, אבל המושגים שהעלינו אז הם נושנים ביותר. לקח התקריח האחרונה, שהוא גם לקח צבאי - בשאחרי 10 דקות לאחר התחלת הפעולה של הארטילריה שלנו הם הפעילו קו-חזית של ארטילריה של 17 ק"מ על 5 ישובים - זה כשלעצמו אוסר הרבה מאד. כנראה שהתקריח לא היתה מקריח. חיכו להזדמנות וחפשו תואנה, ולא קשה למצוא זאת. בכל אופן התוצאה היא חמורה ביותר. חברים שהיו במקום התרשמו. היינו במלחמת השחרור ובכל מיני הפגזות; כנראה שהנשק ויעילותו הוא למעלה מהשיעור שידענו להעריך אז. מזה משתמע שמוכרחים להסיק מסקנות מידיעות, ובאמת דברים אלה צריכים להיות מידיים מפני שאיננו יודעים מה הסודרים זוממים הלאה. אין ספק שזה לא נגמר, ורק ראינו מה כוחם, ודבר זה מחייב.

אם מקודם היו ועדות-סקר - אנחנו כבר מתחילים להתייחס לענין של ועדות-סקר בספקנות. אחרי כל הפגזה ותקריח היתה ועדת סקר. כרגע זה צריך ללכת בקצב אחר. לכן בקשנו להיפגש אתכם, כדי להדגיש את דחיפות הענין. אנו לילה-לילה עוברים עכשיו מצבים עצבניים ביותר. אי-אפשר לדעת איך הענין יתגלגל. בינתיים אלה מקלעים, ושלשום היו רק מרגמות, אבל אי-אפשר לדעת מה עלול לקרות. לנו אין ספק שזה מקום החיים שלנו ואנחנו מוכרחים להשיח שנוכל לחיות שם. לפי התנאים של היום אין מסחון לחיים, לא לילדים ולא למבוגרים. בכלל אין שחון ודבר זה צריך להיעשות בכל החריפות. זה אומר, גם מקלטים. המתקונת שלנו היתה: ישוב שצריך להיות מוכן למלחמה בכל רגע ויש בו אוכלוסיה לוחמת ובלתי-לוחמת. כרגע מושג זה אין לו מקום, כי אם זו לא מלחמה ממש אלא מלחמת ארטילריה, זה אומר תקריח כאלה ודומיהן, ופירוש הדבר שכל האוכלוסיה חייבת שתהיה לה בטחון. אצלנו האדמה היא כזאת, שאם חופרים תעלות - כעבור זמן קצר הן מתמלאות. צרים מקלטים לכל האוכלוסיה וצריך השחת מים. הצד הבטחוני, בשביל חיינו ובטחוננו אנו חייבים לראות זאת כנקודה החריפה מהמהירה לביצוע.

ענין הנזקים: לא הייתי רוצה שיתקבל רושם חריף לגבי הארנונה. האמת היא שהארנונה היא הזדוע הראשונה שמגיע אלינו. כל אחד היה רוצה שהכל ישוקם. האמת היא שזה גם חוסר בהירות של החוק. דברנו עם יו"ר הוועדה בפעם הראשונה, אחרי ההפגזה. כנראה שבמצב כזה של המדינה היה צריך להיות דבר ברור בשטח זה. אינני מכיר את החוק החדש.

היו"ר י. גורי:

החוק חוקן. אם נשארה פרצה אחת, היא לא במסקרה נשארה - ההפרש של 10%.

והחפצים האישיים.

ד. וינשטיין:

היו"ר י. גורי: זו אינה פירצה בחוק. היתה הבחנה מפורשת בין אלמנטים שונים של נזקים, ואסרנו שיש נזקים שלפי המושגים של אז אין לחפש להם פתרון במסגרת הארנונה אלא במסגרת אחרת.

השאלה אם יימצא להם פתרון במסגרת הארנונה או במסגת אחרת, זו בעיה אחרת. אבל לא משום שכאן ישנה אי-בהירות.

ג. לטובי צקי:

ועדה זו באה למשק, ובאמת אין לנו שום דבר נגד האנשים שבאו. אבל יש גם שאלה: איך רואים את הדברים. אני חושב, שלפי מה שהם היו רגילים - הם לא היו רגילים לראות דבר כזה. מצד רוצים שהמשק ישוקם כפי שהיה, באותו בטחון. לא שהבית יטוייח וייסדק. השאלה היא באיזה עיניים מביטים על כך, ואני אומר זאת ללא תרעומת. יש שאלה אם רואים את החור המטוייח, או אם מסתכלים שזה בית שצריך לגור בו. אין זה מחנה-מעבר. זה בית שחייבים לגור בו. אנחנו אומרים יותר מזה: אנחנו מוכחים למסור לארנונה את השיקום. לקחנו מהנדסים מוסמכים שעוברים ועושים הערכה מדוייקת, איזה בית ראוי לשימוש ואיזה לא.

אמנם את העניין השחוני ציינתי בתחילה, אבל אני אומר: עניין הנזקים (כל הנזקים, גם עקיפים וגם אחרים) אנחנו חושבים שדבר זה חשוב גם בשביל המוראל וגם בשביל עצם החיים. החורף הגיע והגשם מעל לראשנו.

א. הרצפלד:

כפי שמסרו לנו, העזרה מהמשקים היתה עצומה.

צ. לטובי צקי:

אני חושב שמבחינת ההיענות הראשונה והעזרה ההדדית, אחרי קום המדינה לא היינו כל כך רגילים לדברים כאלה. היתה עזרה ממש מכל הסביבה ומכל הישובים. לא היו מים ולא היה חשמל, והצבא בעצמו הביא מילואים עוד לפני שחברת החשמל הגיעה. זו נקודת עידוד רבה מאד וטוב שח"כ הרצפלד הזכיר זאת. גם עניין השיקום וכל הדברים האחרונים אינו יכול ליפול עלינו, וזה חשוב לעצם ההרגשה, כדי שאנשים יוכלו לחיות שם.

ד. רוזנבלום:

אני חייב להביא או לי דבר מעורר. אנו באים מישובי הגבול. אני בא משמיר, ורוחנו איתנה. ממש למחרת היום חזרנו לחיים הרגילים, אם זה בחורי-האוכל המופגזים ואם בבתי המופגזים. ערכנו מסיבות חנוכה כדי לתת לחברים הרגשה שחיינו יחזרו לתיקונם. עודדנו על-ידי משלחות שרי המסלה וחברי-הכנסת בניקורים והיתה לכך חשיבות עצומה, כי הרגשנו שאנחנו גם ברגע כזה איננו מבודדים ושהמשקים שלנו ישוקמו.

בהמשך דברי או לי אגיד את הרגשת האדם שעומד במקלט, חסר-אונים ורואה פגזים הנופלים במחנה למאות - דבר שהמדינה כולה הזדעזעה ממנו. אתה רואה שהבית שנבנה בעמל-כפיים קשה במשקי אני - משק שכולו בזלת - אתה רואה את הפגזים נופלים על בית אחרי בית. לא יכולנו לראות את ההרס אלא רק אחרי כן, וזו הרגשה איומה. כי מלחמות היו, אבל כשמופגזים אנשים בשדה במקרים אחרים, ההרגשה היא אחרת. אבל אני חושב כי חושלנו במשך השנים. אם אנחנו יושבים 14 שנה, לא פעם אנחנו אומרים זאת ולא מאמינים לנו. אצנו מרגישים שאנחנו יושבים בגבול, התרגלנו לך. אבל מה שקרה הפעם קצת חרג מהדברים המקובלים, לא רק לגבינו, ולכן אני אומר: איננו רוצים לבוא בטענות, ואם הופצה שמועה כזאת לגבי הארנונה נסיר אותה מהשולחן הזה. אבל איננו רוצים שהארנונה תעסוק בניסוח כפי שעוסקת חברת ביטוח. אלא יש לנו פניה ובקשה מיוחדת: ישוקמו המשקים. והארנונה אינה יכולה בימים אלה לבוא ולקבוע שפה ניתן לתקן את הדלת או לא ניתן. על מנת לתת בטחון לחברים, שמאחוריהם עומדת המדינה והיא תשקם אותם. אם חבר שהוא 22 שנה חבר קיבוץ יצא לעבודתו וחזר ולא מצא שום דבר בחדר - הוא חייב להרגיש שהבית והתכולה בו נצאפצים האישפין שמצטברים במשך עשרים שנה יוחזרו לו. לכן הארנונה אינה יכולה לעסוק לימים אלה פביטים כתיקונם. עצם הדבר שאנחנו יושבים כאן, נציגי ישובים בפני ועדת הכספים, זה בעצמו מעיד על רצינות הדבר. אנחנו רוצים שבמדינות המכסימאלית האפשרית ישוקמו המשקים.

אמרה רבקה ואמר חברי צבי: אנחנו מייצגים כאן

שלשה משקים ומבטאים הרגשה של משקים שאיננו יודע בדיוק מתי יפגעו, והלואי שלא יפגעו. אבל היות ואנחנו גבול ונהיה גבול, לכן חייב אדם שיושב בספר להרגיש בטחון. ואם במקומות כאלה לא קיימת מרפאה בנויה, ובימים רגילים אנו מכתתים רגלינו אחר הלואה ל-50-60% מערך הבניין, אני חושב שכרגע המושגים חייבים להשתנות. אם נשמיר, להנות-הבשן, חולתא, גונן

ועוד אין מספיק תעלות-קשר, כי אינן מחשיקות מעמד, חייבות להיות תעלות קשר. תרשו לי להעביר אתכם לקיבוץ.

40 דקות לאחר ההפגזה לא היתה החברה שלי במקלט. היא נשארה בבית. מהמושגים שלנו חשבנו שצריך לתפוס מחסה בבית, אבל הבית אינו מחסה עכשיו, ולו נשארו אנשים בבתיים אלה - היו נהרגים. אחרי 40 דקה רצתי ומצאתי שלש נשים בחדר זה - אשה זקנה ושתי צעירות, ובתוכן אשתי. כולנו רצנו בראש גלוי, ללא תעלות-קשר, ואם קרה ואני יושב כאן, אני חושב שחנוכה הקדימה בשבוע בגליל העליון. מובן מאליו שאחר כך הדבר מתבטא בכספים. אנחנו יודעים שלסורים יש תעלות שונות, כי גם שם התעלות הרגילות אינן מחזיקות מעמד. אנחנו תובעים שאם אדם יצטרך לרוץ למקלט, יוכל לקפוץ לתעלה ולפוש קמעה. הילדים הגיעו כעבור 25-20 דקות. הגיע ילד בן חמש וחצי, בגרביים, ללא תעלות. הילדים לפחות ידעו מתוך אינסטינקט-חיים שצריך לקפוץ ולהשתח על האדמה. אם אנחנו מעלים תביעה כמו תעלות מרופנות; אם רק נס היה שמחסן תחפושת שלנו קיבל בשמיר, בסביבתה, שלשה פגזים, ושם היו 80 פגזים שלנו - זה היה יכול להעיף שליח המחנה. תביעת המשק היא, שיוחזר לנו השחון שהדברים המינימאליים שצרכים להיות במשק, שלמעשה חייב להתחפר כל רגע, יהיה במקום.

העלינו תביעה של מקלטים. קבלתי הבוקר מכתב מהבית, שבאו ורוצים להקים אצלנו שני מקלטים. אבל זה אינו עונה על הצרכים. אין מקום ללוחמים. צריך שנשרף בפגיעה ישירה, אין טעם לצאת ולבנות אותו. כל האוכלוסיה המקומית חייבת לקבל מחסה במקלט. כשדברים אלה יתורגמו לכספים, אלה כספים רבים, אבל איננו יכולים להתחשב בכך. זה המספר המינימאלי שיהיה לחברים שישובו בגבול.

בונקר לתחמושת: במקום כמו שלנו, אין לנו מחסני דלק תת-קרקעיים. זה דבר שלא נשמע. בימים רגילים הפנינו תביעות באלה אבל לא שמענו לנו. אני יודע שאנחנו מדינה עניה, אבל אנחנו כרגע איננו יכולים לקבל את הדברים האלה.

בעיה נוספת: בפגעי עשרות צריפים. אין טעם ואין הגיון לשקם צריפים. צריפים אלה צריכים לרדת מהקרקע, כי לסורים יש לא רק תותחים אלא גם מכונות ירייה ורובים. המרחק מהגבול הוא 500-1500 מטר, וגם בשבוקל מסת של כדורים, טוב להיות בבית ולא בצריף. אנחנו יודעים שיש מסודים שיכולים להפעיל כאן תקציבים, שייבנו בקיבוצים אלה בתים בניינים במקום צריפים רעועים שירדו, או שצריך להוריד אותם. בקיבוץ להבות-הבשן הופגזו חדר האוכל, והוא צריף. האם יש מקום לשקם צריף כזה? האם לא צריף לתת בשחון לאנשים, אם יורים עליהם, שיוכלו לתפוס מחסה מאחורי בית בנוי של 20 מ' בסוף לפחות?

הטלפון אינו טלפון בגליל. נקווה שהוא יתוקן. על כל פנים לא ייתכן שלא יהיה למשקים האלה כבל. יש משקים שעדיין לא מגיע אליהם הבל. מגיע לנו שיהיה לנו קשר טלפוני, שנוכל לקבל ידיעה שעומדים להפגוז אותנו ושנוכל להתקשר. אתמול קבלנו אלתוס ואני מקווה שישאירו אותו. עד כה לא היה אלחוט. האם אינו שבידענו את אשר עלול להתרחש, היינו "נודניקים" ותבענו, אבל לא נענינו.

אני יודע שבקרו במקום חברי כנסת ושרי ממשלה ואני יודע שלאחר ביקורם הם התרשמו ושאלו מה הכוח שמחזיק את האנשים האלה במקום. אני משוכנע ששאלה זו מיותרת. הכוח הוא, כי זהו ביתנו ואנחנו חושבים ורוצים להיות שם. אבל הכוח הזה עלול להתערער אם לא תבנה לנו הרגשה שבוועדת הכספים הזאת ובממשלה יחזירו את הבטחון לאנשים ויספקו את הדברים המינימאליים שמניתי. אם הופגזו מחסני בגדים, שבו עובדות 10-12 חברות, אין טעם לשקם אותו בצריף, אלא צריך למצוא כספים על מנת שיקום שם מחסן בגדים בנוי. לפני כמה חדשים פגע כדור מכונת ירייה במכונת תפירה, שישבה שם אמא זקנה, וקרה ממש נס.

אנו מצפים איפוא לרצון ולהבנה שתגלו אחר ישיבה זו, על מנת להחזיר לחברים, לישו בים גדולים וחלשים מאד מבחינת מצבם הכספיים, את הבטחון. ואין זה מקרה, כי בגלל היותנו קרובים לגבול ובתנאי קרקע קשים אנחנו מתלבטים בצרות צרורות במשך כל השנים. אני מקווה שלא תשאירו אותנו לבדנו.

י. שילה:

הייתי רוצה לנגוע בדברים שנוגעים בעתיד. יש להתכוון לעתיד ואם אמחיש קצת מה חסר במשקים, מבחינת בשחון אין מספיק מקלטים לילדים. לפני מונח פירוש הצרכים במשקי אני,

והדבר דומה פחות או יותר גם במשקים אחרים. אין מספיק מקלטים להורים, אין מקלטים לעזרה ראשונה. אין מקלטים או בונקרים לנשק ולתחמושת. אין גם איזה שהם מחסים או מקלטים לצרכים הראשוניים, לנפגעים הראשונים - ענייני המים, החשמל והמזון. כל הדברים האלה אינם קיימים ויש לדאוג במהירות מכסימאלית כי יתוקנו.

אנו נמצאים בקו ראשון לא רק להפגזה. כל ישובי הגבול הזה נמצאים בטווח של רובה ששולט עלינו מלמעלה. למעשה שה הגבול היחיד בישראל ששוכב בצורה טופוגראפית כל כך בלתי מוצלחת כזאת. הקלות הזאת לחוץ על ההדק מצד הסורים, אין לה דוגמה בשום גבול אחר, ואנו איננו מובטחים גם מפני הירידות, שאפשר גם לא לפתחם לקרב גדול אלא בתקריות קטנות. המצב הוא, שבישובים אלה חלק ניכר של האוכלוסיה שוכן בצריפים, חלק מהבניינים הציבוריים הם בצריפים וההוכחה האמפירית היא, שהנזק הטוטאלי שנגרם הוא בראש וראשונה באותם צריפים שלא נשאר מהם זכר, אם הם נפגעו. התביעה היא לשקם (ולא לשקם באותה צורה) במידה שאם חהיינה עוד פגיעות, שלא יהיו נזקים טוטאליים אגב שמירה על המשק. כלומר, שיקום מה שנהרס וגם חוספת מבנים בכדי להוציא את מרבית האוכלוסיה מהצריפים.

אנו כנציגי המשקים צריכים לחזור מהישיבה הביתה, והיינו רוצים לקבל תשובה מעשית כדי שנוכל למסור זאת לחברינו בגליל. ייתכן יהיה רצוי וחשוב שועדת הכספים תבקר בגליל, ואולי גם מטיבות אחרות יש לזה חשיבות, שאותם ישובים יראו כי ישנה דאגה בארץ לשיקום ולקיימם ולתיקון המצב.

י. אסא:
אנחנו חייבים לחשוב בקטיגוריות לגמרי אחרות. זאת ההרגשה בבית, במשקים ולכל אורך הקו. והקטיגוריה היא, לא של משקים העלולים להיפגע אלא של משקים העלולים להימחק באם לא ניצור את התנאים המתאימים לשמירה על קיומם. אני חושב שאחד הדברים החשובים ביותר לעידוד רוחם של המשקים - ובזאת אני כולל גם את נציגי המשקים שאינם פה; היו אצלי גם אנשי יסוד-המעלה, גדות וגובן שנפגעו אולי בצורה קצת יותר קלה הפעם, אבל מי יודע איך עלולים להיפגע בפעם הבאה - הבעיה היא איך לתת לאנשים הללו את ההרגשה, שהם יוכלו להחזיק מעמד במצב הזה.

ראשית, יש לשחרר את חברי המשקים מעול המחשבה והדאגה לטיפול בקטנות. לא במקרה הועלתה כאילו טענה כנגד הארנונה. מפני שכשאתם עומד מול הרס כזה וכשאנשים באים לפעמים בקטגוריות שהיו מתאימות אולי למצבים אחרים - הוא עומד במשבר. הבעיה היא איך למצוא דרך ששיקום המשקים ישחרר את החברים מטיפול קטן בכל פרט ופריט. ייתכן שיש לחשוב על כך, שהמגע עם המוסדות המשקטיים ייעשה במרוכז.

שאלת הבטחון: הייתי שלשום בלילה בבית, ואמש. ראיתי את הילדים, שמעתי את הפגזת היריות במשך שעה וחצי שנמשכה גם הלילה, וכבראה לא תיפסק לא היום ולא מחר. גם החברים, ההורים והילדים מוכרחים להרגיש - אם אנו רוצים שיחזיקו מעמד - שלבעית התקנת מקומות מקלט ניגשים בקנה מידה גדול העונה לצרכים. שמעתי בקצת הקלה, אבל גם בהרגשה לא טובה, שהנה ניתנה הוראה לבנות לכל משק מקלט. אני מזהיר מאד מפני הגישה הזאת אל הבעיה, ספין-ספין. יש לראות בעיה זו כבעיה כוללת ולגשת לפתרונה באופן מלא, במלוא ההיקף. טוב מאד שנגשו כבר לסימון המקלט הראשון בכל משק, אבל זה אינו פותר ואינו נותן לחברים את ההרגשה שנגשים לבעיה זו ברצינות הראויה לה.

רציתי להציע עוד לפני כמה ימים ביקור משותף של ועדת הכספים יחד עם ועדת חוץ ובטחון, ואולי גם ועדת הפנים במשקים, על מנת שיוקם המוסד או הועדה שהיא תהיה אחראית בעניינים אלה ותסיים את עבודתה עם פתרון הצד השחוני והשיקומי כשיטב יכולתנו בהתאם לצרכים.

הי"ר י. גורי:
אמר החבר מלהבת-הבשן, ועכשיו גם חבר-הכנסת אסא, שטוב היה אילו ביקרה ועדת הכספים במקום יחד עם ועדת חוץ ובטחון. אני רוצה לומר משהו, ואינני שוח אס מה שאומר אגיד על דעת כל חברי הועדה. חברים פנו אלי ובקשו ממני מיד למחרת היום לקיים ביקור במשקי הצפון. לא מצאתי לנכון לעשות זאת מטעם פשוט מאד: אילו באנו, עברשימט אלה שעודנו את המשקים היית מונה גם את ועדת הכספים, אבל עניות דעתי היא שעל ועדת הכספים מוטלת עבודה שהיא צריכה היתה

לסיים אותה. היא בקרה פעם ופעמיים ומשהו עשתה. אני למשל, מאד הייתי סרגיש את עצמי לא נוח לבוא למשקי הצפון בזמן שהמלאכה שאני הייתי חייב לעשותה, לא עשיתי אותה במועד ובקצב הדרוש. אני למשל, לא הייתי פוסל מחשבה כזאת, שאין לנו כל זכות לבוא ולבקר בזמן שלא מלאנו את חובתנו. מטעמים אלה לא חשבתי לנכון לעשות זאת. מוטב שועדת הכספים, במקום שתסע לצפון לעודד אתכם, שתעודד אתכם על ידי מעשים, על כל פנים באותו תחום שהיא יכולה לפעול. נבדוק גם אם בגדרי הארנונה אפשר לפתור אותם 10%. נבדוק זאת, כי אין זה מקרה שאמרנו, שאף על פי שהמסכים ימשיכו לשלם מה ששלמו עד עכשיו, זה יהיה שלישי כמה שמשלמים אחרים, וקבלו אחוז יותר גדול של הנזק. אם אפשר להגיד יותר מכן, נבדוק זאת. אבל אנחנו יודעים מראש שיש כמה דברים שאנחנו רוצים למצוא להם פתרון במסגרת הארנונה - נזקי עקיפין (לא של ציוד אישי) ובעיות אחרות. יש עוד הרבה דברים חשובים שאינם מעבינה של הארנונה או של קרן ההשוואה, אלא עניין של התקציב. זו הסיבה מדוע אני, למשל, חשתי שצדק לנסוע לניקור, צריך לעשות משהו.

ג. וינשטיין:

יש כאילו הרגשה של קיפוח או סחבת ביסוד-המעלה. אם כי באופן ישיר אינני מטפלת בהם, אבל כחברה שמרכזת את ועדת הבטחון של ההתיישבות, טפלתי בהם גם בפעם הקודמת וגם עכשיו. נכון שהחומר שהוגש לארנונה מההפגזה הקודמת הוגש רק לפני שבוע. לגבי הפגזה זו, הם כבר היום קבלו מפרעה, כמו כל הישובים, למרות שמההפגזה הקודמת לא קבלו את הסכום. לגבי גדות, הוצא רוב הסכום. אני יודעת שחברי היקרים מההתיישבות, מתוך עשר שנות סבל ונשיאה בטחון השוטף, יש להם קצת אי-אמון לעשייה מהירה. לנו, בכל אופן בוועדת הבטחון, יש הרגשה שעכשיו נגשו לעניין באופן רציני ביותר, ואני רוצה לבקש אתכם שנית לתת הפעם הרגשת יתר בטחון, לאחר חריש של שלש שנים מצד הוועדה.

את הפתרון, הפעם, יש לחלק לשניים: הארנונה תענה על כל הנזקים ועם הבניין הקיים כפי שהוא. איננו יכולים להקים היום מגודרים בצריפים. אין לי שום ספק שאת המבנים שיבנו, צריך לתת את השיכון המתאים בבנינים מתאימים. צריך להקדים את התקציב תמיד לגשת לבניה. גם בעניין התעלות אני רוצה להדגיש, שהיה לנו ויכוח עם המוסדות הצבאיים, ונכון שאנחנו תמיד עניים ולא מטפיק לנו. אם במבצע, חומה יצאנו לביצור ישובים וצייבור הפועלים התנדב וכל פועל נתן שני ימי עבודה או תמורתם - עם כל זאת עשינו מעט מדי. הפעם יש הרגשה שהיתה פדובותקציה גמורה ותיכנן להזדמנות, והדבר ארך הפעם 8 דקות לעומת שעה וחצי כרגיל. אנחנו כצראה מלומדי נסיון. לא פעם בקשנו מהכנסת לגמור את בעיית הביטחון השוטף. אתם יודעים שבגזון לא יכלו להתקשר במשך חצי שעה עם מפקדת הגוש כי לא היה להם טלפון? יוצאים הרועים לשה; במחשבי הנשק והתחמושת הגשנו רשימה. יש לפני רשימה של מכונות כינוי שריפה. במקום שהארנונה תשלם, הוגשה רשימה של 70 מכונות למניעת שריפות. לא ייתכן שמהסני התחמושת ימצאו מעל לפני הקרקע. אני מלאה בטחון ואמונה שהפעם ייעשו הדברים. נדמה לי שאין צורך להתרשם וחברי הכנסת יודעים את העניין. יש להתחיל בפעולה היום-יומית ולהחזיר את הבטחון, כי המשקים לא יזניחו משם, אבל להם צריך להיות בטחון שיש גב חזק מאחוריהם.

הי"ר י. גורני:

ספק אם נוכל לקיים היום בירור, אבל מחר נקדיש חלק מהישיבה לבעיה זו ונעשה ככל

אשר ידנו מגעת לפעול בפהירות.

א. בה"ר:

קודם כל אני רוצה לציין, שלו היינו באים לשם, לא הייתה לנו כל הרגשת נחיתות. אני מציע שועדת הכספים תבקש משר הבטחון הערכת הצבא על הצורך, ומה צריך לעשות כתוצאה מהלקח שלמדו בהפגזה זו. אני מציע שיבוא משהו ממשרד הבטחון ויגיד לנו מה המסקנות שלהם.

עניין השיקום: זו בעיה שניה. בעיה שלישית - זו שניסה אותה גורי בתשובה לאשכול: "יתר הנזקים". יש צדק שמוכתח בחוק הארנונה ויש "נזקים אחרים" שאינם מובטחים בו ואנחנו מוכרחים לדבר עליהם. כי הנזקים שמכוסים על-ידי הארנונה אינם עונים.

קראתם בעתון שמועצת פועלי חיפה פנתה למשקי הגליל בשאלה, אם הם מבקשים אנשים לעזרה. אני מבין שאי-אפשר לעשות את הדבר באופן פרטיזני. צריכה להיות פה תכנית וצריך לבצע אותה במסגרת. הצבא צריך לקבוע מהי התכנית, ואז צריך לפחות את הגיזרה הזאת של הגבול לעשות עכשיו.

היו"ר י. גורי:

מכיון שהזכר שר האוצר והדיונים שהיו בענין זה, אני רוצה להזכיר שעמדתו של השר, על כל פנים באחד העתונים השתקפה לא בצורה מרטיקת. הויכוח היה על חיפוש צחה לפתרון הבעיה, אבל לא היה ויכוח על עצם הצורך במציאת פתרון.

י. בדר:

בענין זה אין חילוקי-דעות בין הסיעות היושבות בוועד הכספים. כל סיעה, עד כמה שראיתי, חרדה באותה מידה. שנית, דבר זה רחוף גם מסיבה זו, שיש צורך להסדירו בסדרם שהרגשת הדחיפות פגה. שלישית, בכל הכבוד והידידות לח"כ גורי, אני חושב שבכל זאת זה יוסיף להרגשתנו, של דחיפות, אם ביום ד' או ה' נבקר במקום.

היו"ר י. גורי:

אם במשך השבוע נעשה משהו, נצא.

ש. דיין:

בקרתי יחד עם ח"כ צור במקום, ומה שראינו הוא הרס מלחמתי ולא דבר בגיל של תקרית. ממש מלחמה. והתרשנו כך, שנפגעו כמעט כל היושבים על הגבול. בקרנו גם ביסוד-המעלה. בדרך כלל הרושם הכללי הוא, שלא חושבים עליהם. אבל אני מדגיש שיש לקחת אותם בחשבון כמו אחרים, כי גם הם נזוקו. יש ענין של דחיפות מפני הגשם, ויש ענין מיוחד של חפצים אישיים, שמן ההכרח לסדר זאת, אם מהארנונה או מסקור אחר. ראינו גילי בדים שנוקבו ואין אפשרות לתפור מהם בדים, מלבד מה שנשרף. אין בגד ואין נעל לרבים מהם, ערב גשמים.

אלה שגרו בצריפים, לא מתקבל על הדעת לבנות מחדש צריפים ומן ההכרח להציע משהו בשטח זה. אולי צריך להזמין לישיבה הבאה מי שקרוב לענין - אם שר העבודה או שר האוצר או מנהל אגף השיכון. בכל אופן בא בחשון לחשוב על שיכון לא בצריפים, מלבד שאלת הבטחון של האדם שנפגע כבר פעם.

אין לעבוד על כך לסדר היום, כשרואים נשים וילדים שעומדים על חורבן של צריפים שנפגעו, והכל מסביב הרס. כיום אין איפה לאכול ואין איפה ללון, וזה דבר לא פשוט. על כן צריכים במהירות האפשרית אנשי הארנונה להוסיף עובדים ולהגיש לאישור את הסכומים הנחוצים, כדי שלא תיפול הרוח.

ז. צור:

הישובים בגליל שנפגעו, עודדו אותנו. צריך שיהיה גם הדבר ההפוך - שאנחנו נעודד אותם. והממשלה אמנם נקטה בכמה צעדים כדי לבוא לעזרתם, ב-150 אלף לירות כמפרעה, וכן בהחלטה על מקלטים לילדים. אבל בידעי את מצב המשקים, נראה לי שאין האמצעים - עומדים בהתאמה לצרכי הביצוע, וזאת מכיון שמשקים אלה הם במצב כלכלי וכספי מסובך מאד גם מלפני כן. היו באחרונה סערות שגרמו נזקים, ואין הם במצב כזה שהם יכולים להיות קרדיטורים עד שיתדינג ויסדרו את הענינים. אני רואה משום ק את הענין - עם ההחלטות שכבר נתקבלו - כמצב יותר חסור, ולא הייתי רוצה שנרגיע את עצמנו בכך שהדברים הולכים ומסתדרים. אלא שמיד היום-מחר יהיו סיכומים ברורים על שיקום, גם מבחינת הביצוע.

אני יודע שהארנונה בחדשים האחרונים פועלת

במהירות, אבל אני רוצה לומר שהמהירות הזאת אינה מספקת במצב הזה. אלא הישובים אינם יכולים לחכות אפילו כמה שבועות, וצריך היום-מחר לסדר דברים על ביצוע. הדבר הרצוי ביותר היה, מוסד ממשלתי מתאים שיקבל עליו בנין מקלטים ושיקום, במקום החדדינות על המחיר. אם זה בלתי אפשרי, צריך מבחינת הביצוע למצוא אמצעים שהם יוכלו לבצע זאת.

ח. רובין:

אני חושב שבודאי צדק ח"כ בדר בכך, שאין כאן מחלוקת בין חברי ועדת הכספים בדאגה לענין. יש כמה שאלות מעשיות כרגע. אנחנו יודעים שלא מספיק שועת הכספים תהיה מאוחדת בעודה עקרונית, אלא דרושים בידורים במקרה זה לפחות עם האוצר. הייתי מציע לקיים היום ישיבת המליאה בענין זה.

קראתי שהועמד לרשות המשקים סך 150 אלף לירה.

אבל יחד עם זאת קראתי שהנזקים המשוערים הגיעו למיליון לירות. אני מבין שיכולה להיות מחלוקת על 300-400 אלף לירות; על כל פנים אני חושב שאותם סכומים שלגביהם לא יכולה להיות שום מחלוקת - וזה בודאי סכום העולה פי 3-4-5 על המפרעה - שזה יועמד מיד לרשות המשקים. אני רואה גם צורך שתתקבל החלטה מהירה בשאלת: צריפים-בתים. זו שאלה שמצריכה דיון, אבל דווקא כשמדברים על שיקום או על כספים צריך לדעת לקראת מה הולכים. לכן בענין זה דרושה לפחות החלטה עקרונית מהירה.

א. הרצפלד: השאלה היא אם אנחנו מזמינים מחד את כל הגורמים בבת אחת. יש שלשה גורמים מעוניינים, והשאלה היא אם להזמין את כולם לישיבה אחת.

מר נחליאלי: המשימה של משרדנו היא לא רק להגיע לאומדן בכל ימות השנה, אלא דוקא בשעת צרה אנו חייבים להוכיח שאנחנו פועלים. למעשה עשינו כמיטב יכולתנו. לא עברו 48 שעות ויצאנו למקום.

באשר לאינטרפרטציה, אנו עושים כמיטב יכולתנו לפרש את החוק בצורה ליבראלית ביותר. אלא ישנן מגבלות, כגון חפצים ומטלטלים. אשר למקרה הנוכחי, אנו מקווים עד סוף השבוע לסיים את הפרשה, וכמו שבמקרה הראשון הכינונו את ההמחאה עד ב-11 בחודש, אנו מבטיחים שנעשה כמיטב יכולתנו לתרום את תרומתנו הדלה בזאת, שאת מה שמגיע לפי חוק הארנונה נשלם בהקדם.

- חברי המסלחת יוצאים את חדר הישיבות -

היו"ר י. גורי: (קודא מכתב מזכיר הועדה לחברי הועדה, 8.12.58, בו מפורטות הצעות יו"ר הועדה לפתרון בעית עומט השמירה ונזקי העקיפין בישובי הספר, כהנחיות לוועדת-המשנה).

כשאמרתי שזה הסיכום שאני מציע כהנחיות לוועדת המשנה, נדרשתי - בראש וראשונה על-ידי חה"כ סוזאין - שלא יהיה סיכום אלא שיהיה בירור בוועדה על ההנחיות הללו. פירוש הדבר שבמקום שהשבתי לקדנא למחר את ועדת המשנה בחלק השני של ישיבת הועדה, אכנס את הועדה לדין בענין זה.

הישיבה נבעלה בשעה 1350